

і Волочеськ, зростання злочинності граничило з “форменим розгулом бандитизму” [17, 47]. Найбільшою загрозою для влади стало поширення діяльності ОУН–УПА. За оцінкою влади, представники саме цієї організації найчастіше здійснювали терористичні акти щодо радянсько-партійного активу, знищували ферми й худобу, комори з насіннєвим зерном, грабували кооперації, закликали до збройного повстання.

Варто зазначити, що акти “контрреволюційної діяльності” сколихнули всю Україну, навіть ті робітничі райони, які завжди надавали режимові значну підтримку. Так, у листопаді 1947 р. у парку культури й відпочинку залізничної станції м. Макіївка була підірвана скульптура Й.В. Сталіна [18, 33]. Проте найбільше аналогічних випадків було саме в селах. 2 серпня 1947 р. секретар ЦК КП(б) Л. Каганович, присланий із Москви для підсилення ефективності битви за хліб (замінивши на цьому посту М. Хрущова), у листі до секретарів обкомів КП(б)У, МДБ, Прокурора УРСР про антирадянські дії ворожих елементів в Україні вимагав прискіпливо розглянути 129 найяскравіших випадків антирадянської злочинної діяльності і негайно доповісти [19, 212].

Значна частина населення України, зневірившись у ефективності діяльності влади та покладаючись на власні сили, шукала порятунку від голоду в західних областях України. Так, за даними адміністрації Козятинської залізничної станції, лише через цей важливий залізничний центр за добу проїжджали на захід України більше 15 тис. пасажирів. Ще більше їх минало станцію Жмеринка [20, 152].

Російський історик Ф. Зима стверджує, що голод привів до “війни за шматок хліба голодних проти голодних” [21, 92]. Голодні міські жителі грабували села, а селяни направлялися в міста. За підсумковими довідками МВС СРСР, кількість кримінальних злочинів і засуджених у 1946–1947 рр. порівняно з 1945 р. значно зросли, а найпоширенішим злочином стали дрібні крадіжки.

На жаль, є всі підстави стверджувати, що українські голодомори як 1932–1933, так і 1946–1947 рр. були не наслідком природних катаклізмів, а цілеспрямованою акцією сталінського керівництва. Українські голодомори насамперед повинні були ослабити біологічну силу народу. Супутниками голодомору завжди поставали хвороби, епідемії та різке падіння народжуваності. Найстрашнішим для української нації стало те, що до наслідків голодомору додався ще й моральний занепад людей, для яких існувала тільки проблема виживання: наїстися чи загинути. Голодомори руйнували психологію українців: нищили їхню мораль, віковічні звичаї, світосприймання, робили покірним, байдужим до всього натовпом, який легко піддається асиміляції.

У цьому дослідженні автор зробив лише частковий аналіз повоєнної сільськогосподарської політики та становища українського села. Серед цілого арсеналу засобів впливу влади на селянство він зосередив свою увагу найбільш чиним на голодоморі 1946–1947 рр. Проте подальшого вивчення потребують репресивна податкова політика влади, вплив на селянство грошової реформи 1947 р., скасування карткової системи, боротьба із злочинністю на селі та інші засоби кріпосницької сільськогосподарської політики влади в перші повоєнні роки.

1. Восстановление народного хозяйства освобожденных и прифронтовых районов СССР: Сб. статей. – М.: Наука, 1983.
2. Пыжиков А.В. Советское послевоенное общество и предпосылки хрущевских реформ // Вопросы истории. – 2002. – № 2.
3. Центральний державний архів громадських об'єднань України (далі – ЦДАГО України). – Ф. 1. – Оп. 23. – Спр. 1449.
4. Державний архів Вінницької області (далі – ДАВО). – Ф. 136. – Оп. 13. – Спр. 53.
5. Голод в Україні. 1946-1947: Документи і матеріали. – Н.-Й.: Вид. М.П. Коць, 1996.
6. Чорна книга України: Збірник документів, матеріалів, архівних матеріалів, листів, доповідей, статей, досліджень, есе // Упоряд., ред. Ф. Зубанича. – К.: Видавничий центр “Просвіта”, 1998.
7. Гальчак С. Білі плями скорботи (Причини голодомору 1932–1933 та голоду 1946–1947 років на Поділлі). – Вінниця: Логос, 1998.
8. Білас І. Репресивно-каральна система в Україні. 1917-1953. Кн.1. – К.: “Либідь” – “Військо України”, 1994.
9. Шульга І.Г. Голод на Поділлі. – Вінниця: Континет – ПРИМ, 1993.
10. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 23. – Спр. 4557.
11. Маковійчук І.М., Пилявець Ю.Г. Голод на Україні у 1946-1947 рр. // УДК. – 1990. – № 8.
12. Голод в Україні. 1946-1947 рр.: Документи і матеріали / Гол. упор. О.М.Веселова. – К., Н.-Й.: Вид-во М.П. Коць, 1996.
13. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 23. – Спр. 4961.
14. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 23. – Спр. 2836.
15. Державний архів Хмельницької області (далі – ДАХО). – Ф. 487. – Оп. 4. – Спр. 635.
16. ДАВО. – Ф. 136. – Оп. 13. – Спр. 134.
17. ДАХО. – Ф. 487. – Оп. 4. – Спр. 437.
18. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 23. – Спр. 4962.
19. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 23. – Спр. 4960.
20. Романюк І. Трагічні події 1946–1947 рр. на Вінничині // Голод 1946–1947 років в Україні: Причини і наслідки: Міжнародна наукова конференція, Київ, 27 травня 1997 р.: Матеріали. – К., Н.-Й.: Вид-во М.П. Коць, 1998.
21. Зима В.Ф. Социология бесправия. Реакция сталинской юстиции на голод в СССР 1946–1947 гг. // Социс. – 1999. – №2.

А.О. Саржан

ВІДНОВЛЕННЯ ТВАРИННИЦТВА У СХІДНОМУ РЕГІОНІ УКРАЇНИ В ПЕРШІ ПОВОЄННІ РОКИ (1945 – ПОЧАТОК 1950 рр.)

Тваринництво є однією з провідних галузей сільського господарства східного регіону України. У цьому промислово розвинутому районі, де абсолютно переважає міське населення, тваринництво формувалося насамперед як галузь, спрямована на задоволення потреб городян у продуктах харчування. У зв'язку з цим тут зосереджено переважно м'ясо-молочне скотарство, свинарство, птахівництво.

Аналіз опублікованої літератури свідчить, що окремі дані щодо розвитку тваринництва в східному регіоні України в 40–50-ті рр. ХХ ст. є у багатьох дослідженнях, однак немає жодної роботи, в якій би спеціально висвітлювався процес повоєнного

відродження цієї галузі. Мета статті – проаналізувати відновлення тваринництва в господарствах Донбасу, виявити чинники, які зумовили скрутне становище галузі в повоєнні роки. Об'єкт вивчення – сільське господарство Донбасу, предмет – відновлення тваринництва на Сході України в 1945 – на початку 1950 рр.

Війна й окупація України німецькими військами завдали значної шкоди її сільському господарству, особливо тваринництву. У 1945 р. у колгоспах республіки залишилося від довоєнного рівня лише 6% великої рогатої худоби, 3% овець і 2% свиней [1, 3]. Власне кажучи, цю найважливішу галузь сільського господарства було зруйновано вщент. Серйозно постраждало тваринництво східного регіону України. За час окупації істотно занепала матеріально-технічна і кормова бази галузі, значно скоротилося поголів'я худоби. На початок 1945 р. у Сталінській області залишилося від довоєнного рівня 64,5% корів, 34,4% овець і кіз, 14,6% коней, 11,6% свиней [2, 130]. У кризовому становищі перебувало тваринництво й у Ворошиловградській області.

У радянській історіографії відродження цього сектора економіки трактувалося як винятково динамічний і поступальний процес. Так, дослідник повоєнної історії регіону Г.І. Савенко впевнено стверджував, що тваринництво Донбасу “швидко було відновлене” [3, 11]. Однак, на наш погляд, достатніх підстав для такого оптимістичного висновку немає. Згідно із статистичними матеріалами і архівними документами, це був досить тривалий процес, загальнодержавна проблема.

За таких обставин влада сконцентрувала зусилля передусім на якнайшвидшому кількісному нарощуванні поголів'я худоби. Лютневий (1947 р.) пленум ЦК ВКП(б) вимагав «відновити і перевершити до кінця 1948 р. довоєнний рівень поголів'я великої рогатої худоби, овець і кіз, а до кінця 1949 р. – поголів'я свиней” [5, с.115]. Ухвалений у квітні 1949 р. Радою Міністрів СРСР і ЦК ВКП(б) спеціальний «Трирічний план розвитку громадського колгоспного і радгоспного тваринництва (1949 – 1951рр.)” серед численних заходів, спрямованих на розвиток тваринництва, передусім передбачав збільшення чисельності усіх видів худоби [6, 8–10]. Виконуючи ці рішення, місцеві партійно-державні органи, керівники колгоспів і радгоспів зосередили увагу на нарощуванні чисельності поголів'я худоби. У колгоспах Донбасу в перші повоєнні роки важливу роль у поповненні колгоспного поголів'я відігравали закупівля тварин у населення і завезення худоби з інших регіонів [7, 37]. У колгоспах Сталінської області в 1949 р. витрати на придбання робочої і продуктивної худоби становили 29,4%, а у Ворошиловградській області – 36,8% від загальних капітальних вкладень. Частина худоби під час реевакуації надійшла зі східних районів СРСР, а також із військових частин. Це дозволило поступово нарощувати поголів'я худоби, хоч його якість була надзвичайно низькою: ферми поповнювалися здебільшого відбракованими, малопродуктивними тваринами [8, 61]. Саме за рахунок непородних тварин у регіоні протягом 1946 – 1950 рр. було досягнуто довоєнної кількості великої рогатої худоби. Донецький історик М.Ф. Хорошайлов вважав це “великою перемогою тваринників Донбасу” [9, 113]. Справді, у відновленні цієї галузі

були здійснені значні кроки, однак оцінювати їх маємо, на наш погляд, менш оптимістично. Поповнення поголів'я худоби, навіть згідно з офіційними даними, відбувалося досить повільно: довоєнний рівень було досягнуто приблизно за сім років. Однак і цей приріст був відносним. У регіоні, як і раніше, було значно менше худоби, ніж напередодні колективізації сільського господарства. У Ворошиловградській області кількісних показників щодо поголів'я великої рогатої худоби 1928 р. (540,5 тис. голів) досягли лише в 1960 р. [10, 13]. До того ж варто враховувати, що значна кількість худоби була у приватних селянських господарствах. Так, на початку 1951 р. лише половина від загальної кількості великої рогатої худоби Донбасу – близько 437,2 тис. голів – було в колгоспах, із них приблизно чверть становили корови.

Нераціональною залишалася структура тваринництва. Незважаючи на загальне збільшення кількості худоби, поголів'я його основного й економічно найбільш вигідного й цінного виду – корів – не досягло довоєнного рівня. М.П. Макаров, спираючись на річні звіти колгоспів і радгоспів, стверджував, що в „більшості районів з 1948 р. до 1952 р. кількість корів збільшилася в 2-3 рази” [11, 181]. Проте такий висновок не відповідає дійсності. Аргументуючи свої твердження, згаданий автор посилався на позитивну динаміку зростання худоби й надаїв молока лише в одному (Авдіївському) районі Сталінської області, однак ця тенденція не була характерною для всього регіону. Згідно зі статистичними даними, у Сталінській області за зазначений період кількість корів зросла лише на 14,6% [2, 103].

У цілому за першу повоєнну п'ятирічку в Донбасі не тільки не вдалося відновити поголів'я корів, але й істотно зменшилася їхня питома вага в загальному поголів'ї худоби: по Сталінській області в усіх категоріях господарств із 48,6% у 1946 р. до 43,8% у 1950 р., по Ворошиловградській області – з 45,8% у 1945 р. до 38,7% у 1950 р. Безпосередньо по колгоспах регіону становище було ще гіршим. На 1951 р. у колгоспах Сталінської області корови становили 23,1% від загального поголів'я великої рогатої худоби [2, 104], а по Ворошиловградській – лише 19,8% [12, 89]. До початку 1951 р. не було досягнуто також довоєнного рівня поголів'я свиней, овець, коней. Стабільного приросту поголів'я худоби в господарствах регіону не спостерігалось аж до середини 50-х років. Тільки з 1955 р. почала окреслюватися тенденція до більш-менш сталого нарощування кількості тварин. Отже, на наш погляд, постулат радянської історіографії про те, що тваринництво було відновлено вже на початку 50-х років, не повністю відповідає дійсності.

Надзвичайно повільно поновлювалося поголів'я худоби й у приватних господарствах. Так, на 1951 р. в особистому користуванні населення області корів було на 8%, а свиней – у 2,6 рази менше, ніж у 1941 р. Таке становище було типовим для всієї країни і відображало загальну тенденцію аграрної політики держави – пріоритет віддавався громадському сектору. Держава не тільки не допомагала селянинові-власнику, але й усіляко перешкоджала розвитку приватних господарств, встановлюючи високі податки, обов'язкові постачання сільгосппродукції,

обмежуючи розміри земельних ділянок, кількість худоби тощо.

Незадовільний стан тваринництва в повоєнні роки був зумовлений низкою чинників. По-перше, однією з найбільш гострих проблем була нестача кормів, яка відчувалася практично в усіх господарствах. Низький рівень культури землеробства у кормовому виробництві зумовив той факт, що довоєнного рівня виробництва кормів в республіці до кінця четвертої п'ятирічки не було досягнуто: у 1950 р. валовий збір сіна становив лише 71,4% від збору 1940 р., силосних культур – 88,6 %, кормових коренеплодів і баштанних культур – 52,8%. Водночас залишалася низькою продуктивність природних кормових угідь – сіна з природних косовиць у 1950 р. було зібрано майже в два рази менше, ніж напередодні війни [12, 8]. Як наслідок, кормів не вистачало майже в усіх господарствах.

В особливо скрутному становищі перебували господарства східних регіонів республіки. У Донбасі більшість кормів надходила з орних земель, тому в багатьох господарствах тваринництво утримувалося на побічній продукції зернового господарства, тобто на солоній й полові. Ці малопоживні, низькокалорійні відходи становили майже 85 % від складу грубих кормів. У 1948 р. питома вага концентратів у кормовому балансі становила лише 5 %, а силосу – близько 30 %, але й наявні корми були дуже низької якості. У багатьох господарствах силос іноді відіграв роль кормового сурогату, тобто силосувалися висохлі кукурудзяні стебла, бур'янисті трави і відходи. Лише окремі господарства поліпшували кормові раціони за рахунок коренеплодів, кормових баштанів, картоплі, а також фуражного зерна [13, 161, 167].

Питома вага природних кормових угідь у регіоні була незначною, вона становила лише 11–17 % від загальної площі колгоспних земель. Більша частина пасовищ і косовиць розташовувалася на незручних землях, з малою товщиною гумусного шару, великою кількістю твердих порід, щебеню, пісків. Травостій на таких випасах був надзвичайно бідний і складався здебільшого з неїстівних чи малопоживних трав, із високою розрідженістю травостою, малим обсягом зеленої маси, короткою сезонністю. Якість пасовищ знижувалася також через перевантаження їх худобою та безсистемний випас, що перешкоджало швидкому відновленню травостою. Зазвичай ці угіддя відзначалися надто низькою кормовою продуктивністю й істотно не впливали на поліпшення кормової бази тваринництва.

По-друге, як відомо, підвищення продуктивності тваринництва багато в чому залежало від його матеріально-технічного забезпечення. У повоєнні роки тваринницькі ферми найчастіше розташовувались у тісних, непристосованих приміщеннях, санітарно-гігієнічні умови яких не відповідали навіть мінімальним вимогам. Це призводило до зниження продуктивності худоби, зростання рівня її захворювань і падежу [14, 66]. Надзвичайно серйозною проблемою була відсутність машин, механізмів, залучення яких полегшило б працю тваринників і підвищило їхню продуктивність. Заготівля і підготовка кормів, постачання води, доїння корів, очищення приміщень та інші трудомісткі роботи здійснювалися вручну. У Сталінській області, яка посідала за механізованістю сільського господарства

одне з провідних місць у республіці, на початку 50-х років ХХ ст. тільки в 20% тваринницьких ферм було механізованим постачання води, у 10% – діяли автопоїлки і лише 1,4 % ферм були забезпечені внутрішнім транспортом [15, 6].

По-третє, одна з найважливіших причин відставання тваринництва полягала у відсутності матеріальної зацікавленості колгоспників у розвитку громадського господарства, оскільки їхня важка праця оцінювалася вкрай низько. Мізерна платня за трудові дії не стимулювала селян до ефективної, зацікавленої роботи. У 1949 р. у колгоспах регіону за трудові дії видавали переважно лише по 870 г зерна і по 1,4 крб. грошових виплат. До того ж у багатьох колгоспах становище було ще гіршим. У Ворошиловградській області в 1949 р. майже 40% господарств видали за трудові дії менше 500 г зерна, а в 57% колгоспів грошові виплати за трудові дії становили менше одного карбованця [8, 70]. З огляду на те, що кожен колгоспник відпрацьовував у середньому 330 трудових днів, неважко підрахувати його злидарські прибутки. Не були зацікавлені в підвищенні ефективності своєї роботи не тільки окремі селяни, але й колгоспи загалом, оскільки вони не продавали, а здавали державі свою продукцію за надзвичайно низькими директивними цінами, причому заготівельні ціни на сільгосппродукцію були значно нижчими не тільки порівняно з роздрібними цінами на промислові товари, але величезна різниця існувала між державними закупівельними і роздрібними цінами на одну й ту ж сільськогосподарську продукцію. Так, державні органи купували у колгоспів яловичину по 23 коп. за кілограм, а продавали в роздрібній торгівлі в середньому по 1,5 крб., заготівельна ціна одного літра молока становила 2,8 коп., а роздрібна – 22 коп. [16, 232]. Отже, адміністративне заниження закупівельних цін влада використовувала як один із ефективних методів викачування коштів із сільського господарства.

Не створювало достатніх матеріальних стимулів для розвитку господарства колгоспів і нераціональне співвідношення між заготівельними цінами на окремі види продукції сільського господарства й витратами праці та коштів на їхнє виробництво. Найбільш не вигідним було становище у тваринництві. Існувала парадоксальна ситуація: на продукцію тваринництва, виробництво якої було найбільш трудомістким у сільському господарстві, встановлювалися найнижчі заготівельно-закупівельні ціни. Якщо витрати праці на виробництво 1 ц м'яса були у 15–16 разів більшими, ніж на 1 ц зерна, то закупівельні ціни на м'ясо у 1952 р. були вищими від цін на зерно тільки у 6–8 разів [16, 292]. До того ж заготівельні ціни не були адекватними до витрат праці й коштів на виробництво різних видів продукції однієї й тієї ж галузі. У колгоспах Донбасу в 1952 р. майже половина трудових днів, витрачених у тваринництві, відроблялася на тваринницьких фермах, а грошові надходження від цих ферм ледь становили одну третину всіх прибутків від тваринництва. Високі трудові витрати й низькі ціни на продукцію перетворювали цю галузь у збиткову, економічно не вигідну, що призводило до її занепаду. По суті колгоспи не були зацікавлені у виробництві м'яса й молока. Саме незацікавленість у розвитку тваринництва багато в чому зумовлювала його низьку продуктивність. У 1949 р. середні надої молока з однієї

корови становили в Сталінській області лише 1156 л, у Ворошиловградській ще менше – 970 л [8, 80]. У наступні роки надій молока не тільки не збільшилися, а, навпаки, зменшилися. У Ворошиловградській області у 1951 р. середній надій молока становив лише 690 л, а наступного року – приблизно 1020 л [13, 180]. При цьому основна частина молока вироблялася в літні місяці. Втім, про яке збільшення надойв молока можна було вести мову, коли в багатьох колгоспах у перші повоєнні роки корови використовувались як основна тяглова сила.

Малоефективними залишалися й інші галузі тваринництва. Свинарство, що відіграло істотну роль у виробництві м'яса, гостро відчувало брак висококалорійних кормів і насамперед фуражного зерна. У зв'язку з цим та ще через відсутність приміщень колгоспи вирощували свиней в обмежених кількостях, переважно задля виконання державного плану продажу м'яса. У колгоспах здебільшого спостерігався одноразовий опорос свиней на рік. Практичний вихід поросят на одну свиноматку в 1952 році становив лише 7–9 поросят.

Низькою продуктивністю відрізнялося і птахівництво. Хоч у повоєнні роки кількість курей загалом збільшилася, але їхня яйценосність залишалася низькою. У 1952 р. на одну курку-несучку доводилося в середньому лише по 46 яєць [18, 208]. Погіршилися й інші показники роботи тваринництва. Загалом питома вага громадських господарств у загальному обсязі виробництва тваринницької продукції, як і раніше, залишалася надто низькою. У 1950 р. колгоспи й радгоспи Сталінської області постачали лише 23,6% м'яса, 24,6% молока, 15,8% яєць від загального сільськогосподарського виробництва [2, 122, 125, 126]. Більшість високопродуктивної худоби і птахів була зосереджена в приватних господарствах колгоспників та мешканців міст.

Таким чином, у перші повоєнні роки тваринництво Донбасу перебувало в скрутному становищі. На початку 50-х років ХХ ст. ця важлива галузь сільського господарства залишалася нерентабельною і неприбутковою. поголів'я худоби зростало вкрай повільно, а поголів'я корів до цього часу не досягло довоєнного рівня. Не були вирішені проблеми поліпшення кормової бази, підвищення продуктивності худоби, зменшення втрат худоби від падежу, зниження яловості маточного поголів'я. Не вистачало тваринницьких приміщень, трудомісткі процеси на фермах були слабко механізовані. Тваринництво, як і загалом сільське господарство, перебувало в глибокій кризі.

1. Андриченко Л. В борьбе за решение задачи – догнать США по производству мяса, молока и масла на душу населения // Вопросы экономики. – 1958. – №2.

2. Народное хозяйство Донецкой области. Стат. сборник. – Донецк: Союзгиздат, 1972.

3. Савенко Г.И. КПСС в борьбе за восстановление и дальнейший подъем социалистического сельского хозяйства в послевоенный период 1946 – 1950 гг. (по материалам Сталинской области): Автореф. дис. канд. ист. наук. – К., 1953.

4. Народное хозяйство Украинской ССР в 1980 году. Стат. ежегодник. – К.: Техніка, 1981.

5. О мерах подъема сельского хозяйства в послевоенный период. Постановление Пленума ЦК ВКП(б). 21–26 февраля 1947 г. // КПСС в резолюциях и решениях съездов, конференций и пленумов ЦК КПСС. – М.:

Политиздат, 1985. – Т.8.

6. Трехлетний план развития общественного колхозного и совхозного продуктивного животноводства (1949 – 1951 гг.). – М.: Госполитиздат, 1949.

7. Центральный державный архив громадських об'єднань України (далі – ЦДАГОУ). – Ф. 1. – Оп. 23. – Спр. 1420.

8. ЦДАГОУ. – Ф. 1. – Оп. 24. – Спр. 1146.

9. Хорошайлов Н.Ф. Возрождение всесоюзной кочегарки. – Донецк: Донбас, 1974.

10. Державний архів Луганської області (далі – ДАЛО). – Ф. 179. – Оп. 2. – Спр. 15.

11. Макаров М.П. Экономика и организация сельского хозяйства Донбасса. – М.: Госиздательство сельхозлитературы, 1957.

12. Деревянкин Т. Послевоенное восстановление социалистического сельского хозяйства Украины // Экономика Советской Украины. – 1967. – №1.

13. Народное хозяйство Ворошиловградской области. Стат. сборник. – Донецк: Статистика, 1971.

14. ЦДАГОУ. – Ф. 1. – Оп. 30. – Спр. 2140.

15. Державний архів Донецької області (далі – ДАДО). – Ф. 326. – Оп. 95. – Спр. 26.

16. Панченко П.П., Шмарчук В.А. Аграрна історія України. – К.: Знання, 2000.

А. А. Абдуллін

РОБОТА ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ У СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ ДОНБАСУ В ПЕРІОД 1953 – 1964 рр.

Боротьба правоохоронних і адміністративних органів зі злочинністю та порушеннями громадського порядку в сільській місцевості Донбасу залишається однією з найменш досліджених сторінок нашої історії. Особливо це стосується періоду 1953 – 1964 рр., коли численні амністії призвели до значного сплеску правопорушень. Слід зауважити, що в цей час відбулося певне зниження ролі, авторитету та повноважень органів внутрішніх справ, а також існувала тенденція до їх скорочення. Однак міліція регіону й правоохоронні органи загалом досить успішно здійснювали профілактично-попереджувальну роботу та протистояли злочинним елементам, порушникам громадського порядку тощо.

Незважаючи на те, що загальні аспекти вказаної теми певною мірою відображені в цілій низці видань, присвячених історії міліції Донбасу [1–5], зазначена проблема залишається ще не достатньо вивченою у вітчизняній історіографії.

Мета статті – висвітлити діяльність правоохоронних органів Донбасу у боротьбі зі злочинністю та щодо забезпечення громадського правопорядку в сільських районах регіону в 1953 – 1964 рр. Об'єкт вивчення – правоохоронні органи Донбасу 1953 – 1964 рр., предмет – їхня робота в сільській місцевості регіону.

Початок хрущовської „відлиги” ознаменувався значними реформуваннями не лише структури, але й характеру діяльності правоохоронних органів. Починаючи з 1953 р. було ліквідовано Особливу нараду при міністрі внутрішніх справ СРСР, встановлено ефективний прокурорський нагляд. Істотні зміни відбулися в структурі Міністерства внутрішніх справ. Управління МВС при обласних і крайових Радах депутатів трудящих було реорганізовано в управління внутрішніх справ